

І. С. Крамаренко,  
к. е. н., доцент, декан факультету права та соціально-інформаційних технологій,  
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ "Університет "Україна",  
м. Миколаїв  
Н. О. Дубогрій,  
магістр спеціальності "Фінанси, банківська справа та страхування", Миколаївський  
міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ "Університет "Україна", м. Миколаїв

## ОЦІНКА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ "РАЙФФАЗЕН БАНК АВАЛЬ"

I. Kramarenko,  
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Law and Social and Information Technologies,  
Mykolaiv Interregional Institute for Human Development of the University "University" Ukraine", Mykolaiv  
N. Dubogry,  
Master of specialty "Finance, Banking and Insurance", Mykolayiv Interregional Institute  
of Human Development of the University "University" Ukraine", Mykolaiv

### APPRAISAL OF LOAN PORTFOLIO OF JSC RAIFFEISEN BANK AVAL

Метою статті є аналіз кредитного портфеля АТ "Райффазен Банк Аваль", визначення причин зростання проблемних кредитів та наведення шляхів зменшення заборгованості клієнтів банку. АТ "Райффайзен Банк Аваль" є найбільшим банком України по наданим кредитам та заборгованості клієнтів. Аналіз кредитного портфеля комерційного банку показує на погіршення його структури, збільшується сума прострочених та списаних кредитів. Вивчено причини щодо збільшення прострочених кредитів клієнтів у АТ "Райффайзен Банк Аваль", які вказують на основні: недосконалість системи показників оцінки фінансового стану позичальників; не застосування бальної або рейтингової оцінки щодо показників оцінки фінансового стану позичальників; не врахування галузевої приналежності підприємств. Запропоновано удосконалити оцінку кредитоспроможності позичальника досліджуваного банку відповідно до постанови Правління НБУ "Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями" від 30.06.2016 № 351. Адаже методика містить рейтингове оцінювання позичальника відповідно до розмірів та видів економічної діяльності підприємств.

The purpose of the article is to analyze the loan portfolio of Raiffeisen Bank Aval, determination of the reasons for the growth of problem loans and ways to reduce the debts of the bank's clients. Raiffeisen Bank Aval is the largest Ukrainian bank for granted loans and arrears of clients. The analysis of the loan portfolio of a commercial bank shows a deterioration in its structure, increasing the amount of overdue and write-off loans. The reasons for increasing clients' overdue loans in Raiffeisen Bank Aval are pointed out, which indicate the main: imperfection of the system of indicators for assessing the financial condition of borrowers; not the use of a ball or rating assessment of the indicators of the assessment of the financial condition of borrowers; not taking into account branch affiliation of enterprises. It is proposed to improve the assessment of the borrower's creditworthiness of the investigated bank in accordance with the NBU Board's Resolution "On Approval of the Regulation on Determining the Size of Credit Risk by Bank of Ukraine for Active Banking Operations" dated June 30, 2016 No. 351. The methodology contains a rating assessment of the borrower according to the size and types of economic activity of enterprises.

Ключові слова: кредити, кредитний портфель, оцінка кредитоспроможності позичальника, комерційний банк, кредитний рейтинг, АТ "Райффайзен Банк Аваль".  
Key words: loans, loan portfolio, assessment of the borrower's creditworthiness, commercial bank, credit rating, JSC Raiffeisen Bank Aval.

#### ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Комерційні банки як основа кредитної системи України є головними посередниками у взаємовідносинах між різними суб'єктами ринкової економіки,

вони сприяють вільному переливу капіталів в економіці, виходячи із найбільш ефективних сфер їх застосування. Для комерційних банків на сьогодні важливо ефективно здійснювати контроль та управлін-

Таблиця 1. Аналіз активів АТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2014–2016 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-) 2016 року від:		Відносне відхилення (%) 2016 року від:	
	2014	2015	2016	2014	2015	2014	2015
Грошові кошти та їх еквіваленти	6678928	12580391	10292755	3613827	10067557	35,11	97,81
Торгові цінні папери	169235	225198	808776	639541	-5577283	79,08	-689,60
Заборгованість кредитних установ	-	6386059	10168968	-	-16203870	-	-159,35
Кредити клієнтам	30869587	26372838	27923626	-2945961	27922897	-10,55	100,00
Активи, призначені для продажу	-	729	55275	-	55275	-	100,00
Інвестиційні цінні папери				0	-2995995		
– за справедливою вартістю	4701317	2995995	3380399	-1320918	3379227	-39,08	99,97
– наявні для продажу	1172	1172	1172	0	0	0,00	0
Інвестиційна нерухомість	180764	243180	160627	-20137	-1976660	-12,54	-1230,59
Основні засоби	2060034	2137287	1972930	-87104	1543327	-4,41	78,23
Нематеріальні активи	452271	429603	387256	-65015	166994	-16,79	43,12
Поточні активи з податку на прибуток	222192	220262	385153	162961	-723278	42,31	-187,79
Відстрочені активи з податку на прибуток	995553	1108431	743261	-252292	-128819	-33,94	-17,33
Інші активи	821315	872080	1084439	263124	-52488786	24,26	-4840,18
Активи	47351693	53573225	57364637	10012944	3791412	17,45	6,61

Джерело: складено та розраховано за даними [2].

ня кредитною діяльністю банку, а саме оцінкою кредитного портфеля, адже кредитна діяльність приносить основні прибутки банківській установі. Зважаючи на економіко-політичну ситуацію в державі, на сьогодні гостро постає проблема у зростанні проблемної заборгованості у кредитному портфелі банку. Важливо вчасно виявити рівень цієї заборгованості, адже проблемні кредити починають створювати загрозу для банку, потребують значних резервів для страхування можливих втрат у майбутньому та можуть потрапити до категорії безнадійної заборгованості [1].

### АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченню аналізу та оцінці кредитного портфеля банків, визначенню оптимальної його структури присвячені праці вітчизняних учених у галузі банківської справи, зокрема О.В. Дзюблюка, О.Д. Вовчак, А.В. Кузнецової, Б.Л. Луціва, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, А.А. Пересади, С.К. Реверчука, Л.О. Примостки, М.І. Савлука, Т.С. Смовженко, О.О. Терещенка та інших науковців. Однак, щорічно сума заборгованості клієнтів зростає, тому і постає питання щодо додаткового вивчення і аналізу кредитного портфеля банку та визначення його оптимальної структури.

### ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз кредитного портфеля АТ "Райффайзен Банк Аваль", визначення причин зростання проблемних кредитів та наведення шляхів зменшення заборгованості клієнтів банку.

### ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

За даними Національного банку України станом на 01.07.2017 року сума кредитів та заборгованості клієнтів АТ "Райффайзен Банк Аваль" становила 30 859 821 тис. грн, а це 6% від загальної суми наданих кредитів банків України.

АТ "Райффайзен Банк Аваль" приймає вклади від фізичних, юридичних осіб та бюджетних установ, надає кредити, здійснює платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, здійснює операції з обміну іноземних валют, розрахунково-касового об-

слуговування та надає інші банківські послуги своїм клієнтам.

Починаючи з 1999 року банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Фонд здійснює свою діяльність відповідно до Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" і забезпечує покриття зобов'язань банку перед його вкладниками-фізичними особами на суму до 200 тис. грн на кожного вкладника у випадку банкрутства або відкликання банківської ліцензії НБУ [2].

Станом на кінець 2016 року чисті активи банку майже 58 млрд грн. Зростання розміру чистих активів на 4,8 млрд грн за рік обумовлено такими чинниками: оптимізація структури активів; заміщення низькодоходних активів (у тому числі в іноземній валюті) на високодоходні в національній валюті, зокрема, інвестування в депозитні сертифікати НБУ; робота з проблемною заборгованістю (табл. 1).

За даними таблиці 1, сума активів АТ "Райффайзен Банк Аваль" за 2014–2016 рр. збільшилась на 10012944 тис. грн або на 17,45%. Збільшення відбулося за рахунок збільшення суми грошових коштів та їх еквівалентів на 3613827 тис. грн або на 35,11%, торгових цінних паперів на 639541 тис. грн або на 79,08% та поточних активів з податку на прибуток на 162961 тис. грн або на 42,31%.

За даними консолідованої фінансової звітності АТ "Райффайзен Банк Аваль" сума наданих кредитів клієнтів у 2013 році становила 39 665 938 тис. грн та збільшилась у 2016 році на 14 499 499 тис. грн або в 1,3 рази, і становить 54 165 437 тис. грн. Станом на 31 грудня 2016 року Банк мав концентрацію кредитів в розмірі 10 349 362 тис. грн, наданих десятьом найбільшим позичальникам або групам позичальників (19,11% загального кредитного портфелю) (2015 р.: 10 317 403 тис. грн, 18,08%). За цими кредитами було сформовано резерв у розмірі 6 586 754 тис. грн (2015 р.: 5 626 841 тис. грн).

Кредити надаються переважно в Україні фізичним особам та підприємствам, що здійснюють свою діяльність у відповідних галузях народного господарства (рис. 1).

Відповідно за даними офіційної звітності АТ "Райффайзен Банк Аваль" найбільшу питому вагу на кінець січня 2016 року займають кредити фізичних осіб — 49%, кредити великим підприємствам — 40%, кредити малим підприємствам — 7% та мікро-підприємствам — 4%.

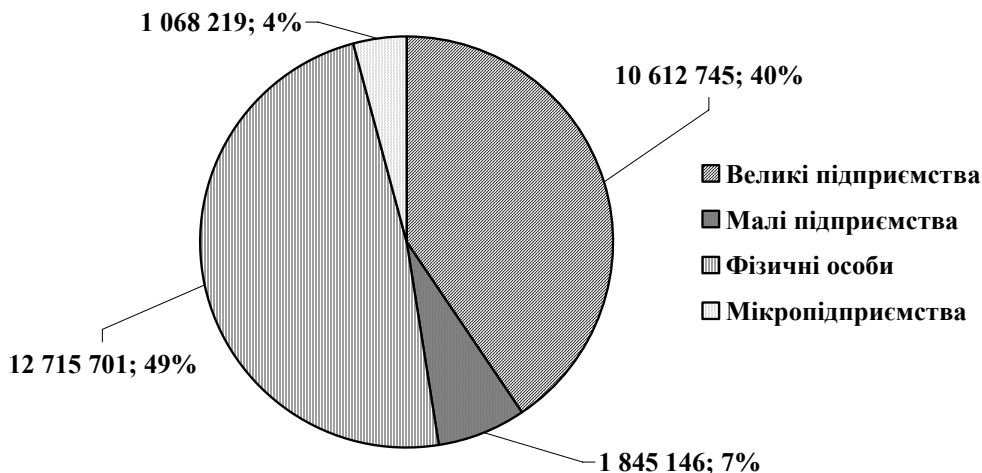


Рис. 1. Структура наданих кредитів за величиною підприємств у 2016 році

Джерело: [2].

Види кредитів:

- кредит готівкою для найкращих клієнтів;
- кредит готівкою в рамках перехресних продажів;

- кредит готівкою для пенсійних клієнтів;
- кредит готівкою для заможних клієнтів;
- кредит готівкою без страховки.

Іпотечне кредитування:

- житло в кредит на вторинному ринку;
- кредит під заставу нерухомості [2].

Негативним в діяльності банку є те, що зі збільшенням кредитів зменшуються процентні доходи, це говорить про неприбутковість кредитних операцій. Щорічно сума процентних доходів банку зменшується, при цьому збільшуються процентні витрати на залучення депозитів.

Як видно з таблиці 2, процентні доходи банку за наданими кредитами у 2014 році становили 5 356 625 тис. грн, а у 2016 році 5 159 406 тис. грн, зменшення відбулося на 197 219 тис. грн. Процентні витрати банку на залучення депозитів збільшилися на 443 607 тис. грн, з 1 051 520 тис. грн у 2014 році до 1 495 127 тис. грн у 2016 році. Прибуток банку від кредитних операцій скоротився в 1,2 рази, це відбулося за рахунок скорочення середніх кредитних вкладень.

У 2016 році спостерігалось зростання ресурсної бази за рахунок коштів клієнтів. На кінець звітного періоду обсяг коштів, залучених у клієнтів — фізичних та юридичних осіб збільшився на 11% у річному вимірі, що обумовлено переважно приростом залишків на рахунках роздрібного бізнесу, а це свідчить про високий рівень довіри клієнтів до банку.

Розмір балансового капіталу банку на звітну дату становив 10,1 млрд грн. Протягом 2016 року він зріс на 3,8 млрд грн завдяки прибутковій діяльності за 2016 рік.

Рівень адекватності капіталу на кінець року становив 26,82% (привстановленому НБУ нормативному значенні на рівні 10%), що підтверджує високий ступінь фінансової стійкості банку.

У 2016 році банк продемонстрував найкращий фінансовий результат у банківській системі України, чистий прибуток після оподаткування досяг 3,8 млрд грн. Погіршення результату діяльності відбулося здебільшого за рахунок скорочення витрат на резерви під зменшення корисності кредитів [2].

Доходи банку можуть збільшитися в разі повернення позик, які вважались безнадійними, зменшення резервів за заборгованістю, повернення процентів і комісій, надлишково виплачених банком у попередньому році, повернення боргів, раніше списаних на збитки, інших непередбачених доходів. Але щорічно сума списаних кредитів в структурі резервів під зменшення корисності у АТ "Райффазен банк Аваль" тільки збільшується. Так, сума списаних кредитів у 2013 році становила 1 996 721 тис. грн (23,23% від суми резервів), у 2014 році — 2 472 919 тис. грн (11,97%), у 2015 році — 3 211 842 тис. грн (10,46%), у 2016 році — 7 400 168 тис. грн (28,19%) відповідно.

Головною причиною щодо збільшення суми списаних кредитів у комерційному банку є достовірність методики оцінки платоспроможності позичальника.

Ми погоджуємось з О. Вовчак і Н. Меда, що більшість вітчизняних банків використовує так званий традиційний підхід до оцінки кредитоспроможності позичальника, який полягає у застосуванні стандартних аналітичних методів: горизонтального та вертикального аналізу, трендового і порівняльного аналізу, аналізу відносних показників, що здійснюються на основі фінансової звітності позичальників. Застосовувані на

Таблиця 2. Аналіз прибутку від кредитних операцій АТ "Райффазен банк Аваль" за період 2014–2016 рр., тис. грн

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Абсолютне відхилення 2016 року від:	
				2014 року	2015 року
1. Процентні доходи банку за наданими кредитами	5 356 625	5 440 901	5 159 406	-197 219	-281 495
2. Процентні витрати банку на залучення депозитів	(1 051 520)	(1 455 871)	(1 495 127)	-443 607	-39 256
3. Прибуток банку від кредитних операцій	4 305 105	3 985 030	3 664 279	-640 826	-320 751
4. Середні кредитні вкладення	30 969 750	28 621 213	27 148 232	-3 821 518	-1 472 981

Джерело: розраховано за даними консолідованої фінансової звітності АТ "Райффайзен Банк Аваль" [2].

практиці вітчизняними банками методи оцінки кредитоспроможності за сукупністю показників, що характеризують фінансовий стан (здатність своєчасно погасити борги і структуру капіталу) позичальника, містять систему фінансових коефіцієнтів. Такий підхід передбачає вивчення простих функціональних зв'язків між окремими позиціями фінансової звітності на основі обчислення певної вибірки показників (коефіцієнтів) та їх подальшому аналізі, який зазвичай проводиться таким чином:

а) порівняння фактичних показників із встановленими нормативами (нормативний метод);

б) порівняння коефіцієнтів аналізованого підприємства з аналогічними показниками інших підприємств цієї ж галузі (порівняльний аналіз);

в) порівняння коефіцієнтів аналізованого підприємства з аналогічними показниками фірм — провідних у цій галузі (бенчмаркінг) [3].

Відповідно до Положення "Про методи проведення оцінки фінансового стану клієнтів у АТ "Райффайзен Банк Аваль", затверджені постановою Правління АТ "Райффайзен Банку Аваль" № П — 101/4 від 28.09.2007 р. [4] та підходів щодо оцінки фінансового стану позичальників в АТ "Райффазен Банк Аваль" [5] розроблена оцінка платоспроможності клієнта, що є недосконалою. Адже вона не містить показників оцінки ефективності фінансового стану позичальників, не застосовується бальної або рейтингової оцінки щодо визначення вагомості показників. Важливо також врахувати той факт, що оцінка коефіцієнтів у значній мірі залежить від виду галузі й інших факторів. Один і той самий коефіцієнт може бути гарним для однієї галузі і поганим для іншої.

Відповідно до Постанови Правління НБУ "Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями" від 30.06.2016 № 351 запроваджено систему рейтингової класифікації для оцінювання кредитних ризиків позичальників — юридичних осіб, яка є однією з ключових рекомендацій Базеля II [6]. Цей документ встановлює, що рейтинговий клас позичальника має включати опис рівня ризику дефолту, що є типовим для позичальників цієї категорії, та критерії, які використовуються для цього рівня кредитного ризику. Пропонуємо удосконалити оцінку кредитоспроможності позичальника досліджуваного банку відповідно до постанови Правління НБУ "Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями".

## ВИСНОВКИ

АТ "Райффайзен Банк Аваль" є найбільшим банком України по наданим кредитам та заборгованості клієнтів. Аналіз кредитного портфеля комерційного банку показує на погіршення його структури, збільшується сума прострочених та списаних кредитів. Вивчення причин щодо збільшення прострочених кредитів клієнтів у АТ "Райффайзен Банк Аваль", вказує на основні: недосконалість системи показників оцінки фінансового стану позичальників; не застосування бальної або рейтингової оцінки щодо показників оцінки фінансового стану позичальників; не врахування галузевої приналежності підприємств.

Пропонуємо удосконалити оцінку кредитоспроможності позичальника досліджуваного банку відповідно до постанови Правління НБУ "Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями" від 30.06.2016 № 351. Адже методика містить рейтингове оцінювання позичальника відповідно до розмірів та видів економічної діяльності підприємств.

## Література:

1. Карпчук Л.А. Оцінка механізму управління кредитним портфелем комерційних банків України в сучасних умовах / Л.А. Карпчук // Наукові записки Національного університету "Острозька академія", серія "Економіка". — 2016. — Вип. 3 (31). — С. 21—26.

2. АТ "Райффазен Банк Аваль" [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт / АТ "Райффазен Банк Аваль". — К.: АТ "Райффазен Банк Аваль", 2017. — веб-сайт. — режим доступу: [https://www.aval.ua/about/bank\\_reports/](https://www.aval.ua/about/bank_reports/) — мова укр., рус., англ. — дата останнього доступу: 19.11.2017. — назва з екрану.

3. Вовчак О. Модернізація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банків / О. Вовчак, Н. Медя // Вісник Національного банку України. — 2013. — № 12. — С. 11—15.

4. Про методи проведення оцінки фінансового стану клієнтів у ВАТ "Райффайзен Банк Аваль": постанова правління ВАТ "Райффайзен Банк Аваль" від 28.09.2007 № п — 101/4 / правління ВАТ "Райффайзен Банк Аваль". — 2007. — 100 с.

5. Підходи щодо оцінки фінансового стану позичальників: постанова правління ВАТ "Райффайзен Банк Аваль" від 28.09.2007 № п — 101/4 / правління ВАТ "Райффайзен Банк Аваль". — 2007. — 99 с.

6. Про затвердження положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]: Постанова правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351 / Правління національного банку України. — електрон. текст. дан. — режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/page>. — дата останнього доступу: 19.11.2017. — назва з екрану.

7. Крамаренко І.С. Міжгалузевої асиметрії кредитування національних підприємств / І.С. Крамаренко // Бізнес інформ. — 2014. — № 12. — С. 411—415.

8. Крамаренко І.С. Кредитне забезпечення аграрних підприємств: стан, проблеми, перспективи / І.С. Крамаренко // Бізнес-навігатор. — 2010. — № 3 (20). — С. 108—111.

## References:

1. Karpchuk, L.A. (2016), "Evaluation of the credit portfolio management mechanism of commercial banks in Ukraine in modern conditions", *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiiia"*, seriiia "Ekononika", vol. 3 (31), pp. 21—26.

2. AT "Rajffazen Bank Aval" (2017) ofitsijnyj veb-sajt / available at: [https://www.aval.ua/about/bank\\_reports/](https://www.aval.ua/about/bank_reports/) — mova ukr., rus., anhl. — data ostann'oho dostupu: (November 19, 2017).

3. Vovchak, O. and Meda, N. (2013), "Modernization of approaches to assessing the creditworthiness of bank borrowers", *Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy*, vol. 12, pp. 11—15.

4. Postanova pravlinnia VAT "Rajffajzen Bank Aval" (2007), "On the methods of conducting an assessment of the financial condition of clients in OJSC "Raiffeisen Bank Aval", p. 100.

5. "Approaches to assessing the financial condition of borrowers: the resolution of the Management Board of OJSC "Raiffeisen Bank Aval", (2007), p. 99.

6. Postanova pravlinnia Natsional'noho banku Ukrainy (2016), "On approval of the provision on the determination by banks of Ukraine of the amount of credit risk under active banking operations", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/page>

7. Kramarenko, I.S. (2014), "Inter-Sectoral Asymmetries of Crediting the National Enterprises", *Biznes inform*, vol. № 12, pp. 411—415.

8. Kramarenko, I.S. (2010), "Credit support for agrarian enterprises: state, problems, prospects", *Biznes-navihator*, vol. № 3 (20), pp. 108—111.

*Стаття надійшла до редакції 08.01.2018 р.*